सुवर्णगिरीचे गूढ

एक साहसी कथा

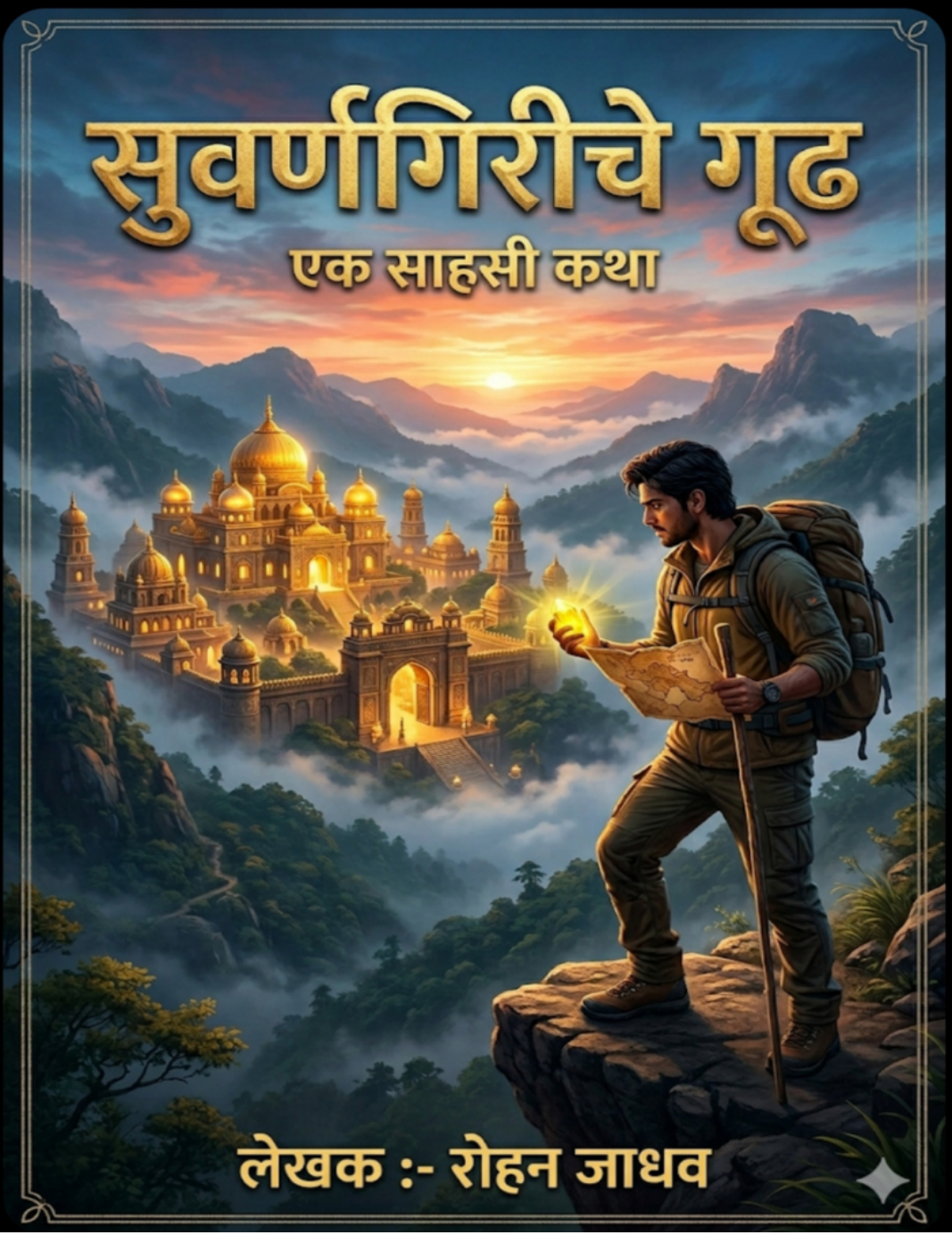

लेखक :- रोहन जाधव

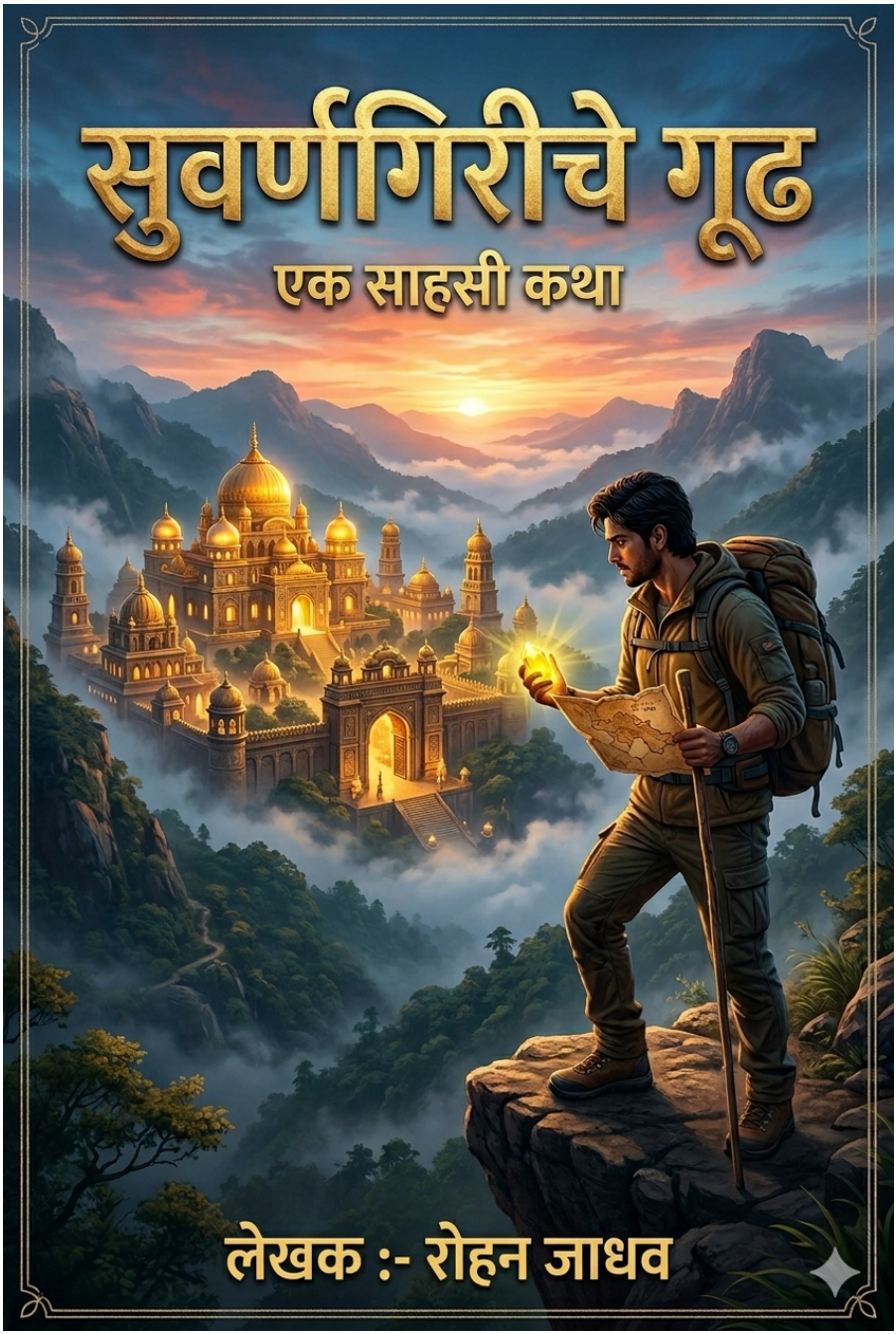

प्रथम खंड : अंधारलेला वाडा आणि काळाचा पट.

सह्याद्रीच्या कुशीत वसलेले 'ताम्हणगड' हे एक अतिशय जुने आणि दुर्गम गाव. चारही बाजूंनी आकाशाला भिडणाऱ्या उंचच उंच डोंगरांच्या रांगा आणि घनदाट अरण्य यामुळे हे गाव बाह्य जगापासून पूर्णपणे तुटलेले होते. पावसाळ्याचे दिवस होते. आकाशात काळ्याकुट्ट ढगांची दाटी झाली होती आणि विजांचा कडकडाट छातीत धडकी भरवत होता. अशा या भयंकर वादळी रात्री,

गावाच्या वेशीवर असलेल्या एका पडक्या आणि भकास वाड्यात एक तरुण हातात कंदील घेऊन उभा होता. त्याचे नाव विक्रम.
विक्रम हा गावातील इतर तरुणांसारखा नव्हता. त्याला शेती किंवा पारंपरिक व्यवसायात रस नव्हता. लहानपणापासूनच त्याला जुन्या गोष्टी, हरवलेला इतिहास आणि अंगावर काटा आणणाऱ्या साहसांचे प्रचंड आकर्षण होते. वेशीवरचा हा वाडा कित्येक दशकांपासून ओस पडला होता. गावकरी दिवसासुद्धा या वाड्याकडे फिरकत नसत; पण विक्रमला मात्र या वाड्याच्या भिंती काहीतरी सांगू पाहत आहेत, असे नेहमी वाटायचे.
कंदिलाच्या पिवळसर प्रकाशात वाड्याचे भग्नावशेष अधिकच भयानक दिसत होते. पावसाच्या पाण्यामुळे लाकडी खांब कुजले होते आणि जाळीदार कोनाड्यांमध्ये कोळ्यांनी आपली मोठी जाळी विणली होती. विक्रम सावध पावले टाकत वाड्याच्या आतल्या दालनात पोहोचला. तिथे जमिनीवर पसरलेल्या एका मोठ्या सतरंजीखाली त्याला एक लाकडी दरवाजा दिसला. तो दरवाजा अत्यंत जड होता आणि त्याला लोखंडी कड्या लावल्या होत्या. अंगातली सर्व ताकद एकवटून विक्रमने तो दरवाजा ओढला. करकर असा भीषण आवाज करत दरवाजा उघडला आणि आतून एक कुबट, जुनाट वास विक्रमच्या नाकात शिरला.
खाली एक भुयार होते. दगडांच्या अरुंद पायऱ्या अंधारात गडप झाल्या होत्या. विक्रमने कंदील पुढे केला आणि तो पायऱ्या उतरू लागला. तळघरात कमालीची शांतता होती, फक्त बाहेर पडणाऱ्या पावसाचा आणि वाऱ्याचा घुमणारा आवाज तेवढा ऐकू येत होता. तळघराच्या अगदी मध्यभागी एका दगडी चबुतऱ्यावर एक कोरीव लाकडी पेटी ठेवली होती. पेटीवर धूळ आणि मातीचा जाड थर साचला होता.

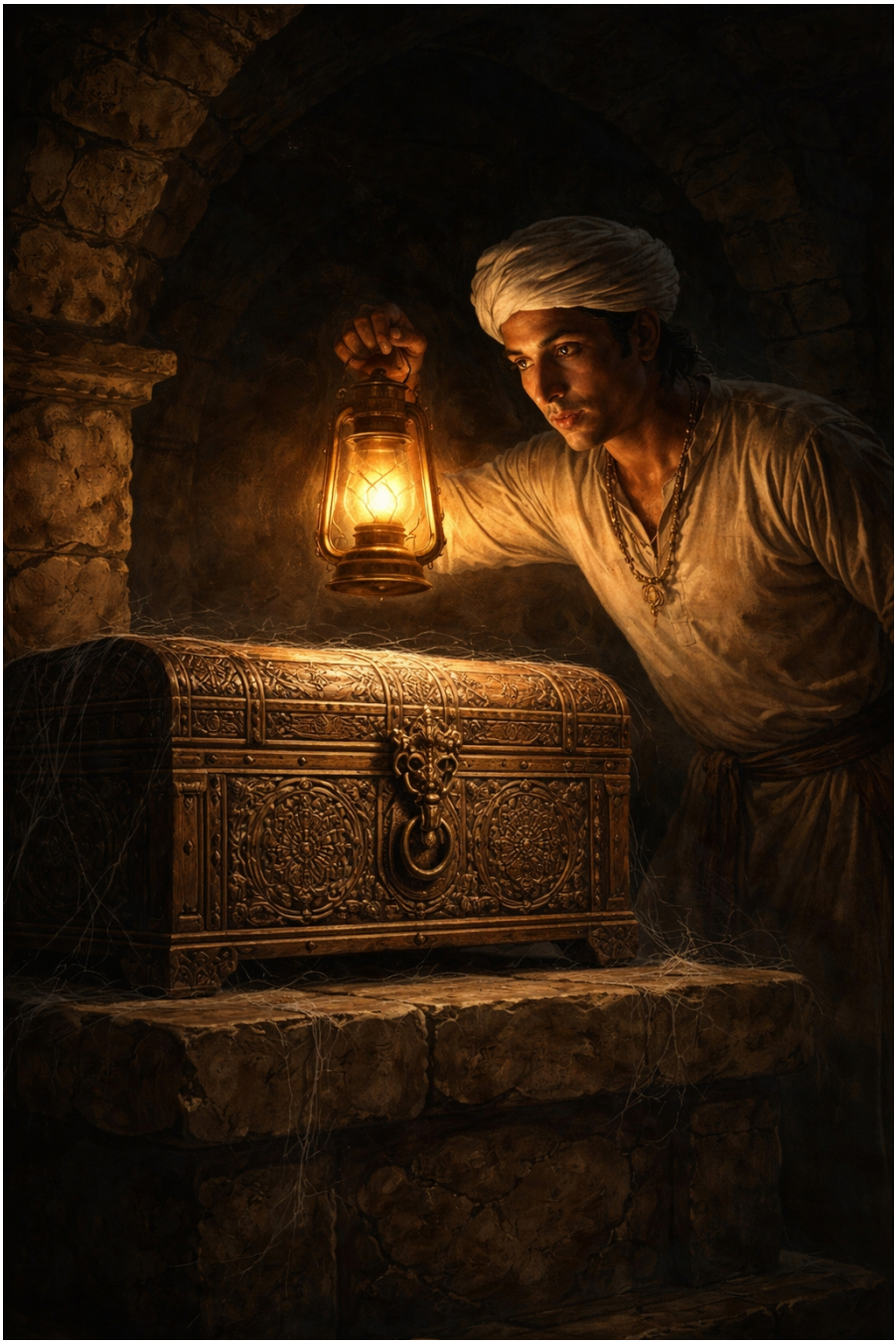

विक्रमने थरथरत्या हातांनी ती पेटी उघडली. आत सोन्याची किंवा चांदीची नाणी नव्हती, तर चामड्याच्या आवरणात गुंडाळलेले एक भूर्जपत्र होते. शेकडो वर्षे उलटून गेल्यामुळे ते भूर्जपत्र अत्यंत नाजूक झाले होते. विक्रमने अत्यंत सावधगिरीने ते उलगडले. त्यावर लाल रंगाच्या शाईत एक मोठा नकाशा काढला होता आणि आजूबाजूला अशी एक प्राचीन लिपी लिहिली होती, जी विक्रमने यापूर्वी कधीही पाहिली नव्हती. नकाशाच्या मध्यभागी एका पर्वताचे चित्र होते आणि

त्यावर सूर्याचे किरण पडलेले दाखवले होते.
दुसऱ्या दिवशी सकाळी पावसाचा जोर ओसरल्यावर विक्रम तो नकाशा घेऊन गावातील सर्वात वयस्कर आणि जाणकार व्यक्तीकडे, 'धोंडिबा तात्यांकडे' गेला. धोंडिबा तात्यांना जुन्या लिपी आणि इतिहासाचे गाढे ज्ञान होते. नकाशा पाहताच त्यांच्या चेहऱ्यावरच्या सुरकुत्या अधिकच ताणल्या गेल्या आणि डोळ्यांत एक प्रकारची भीती दाटून आली.
"पोरा, तू हे काय शोधून आणले आहेस?" तात्यांचा आवाज कापत होता. त्यांनी एक दीर्घ श्वास घेतला आणि सांगायला सुरुवात केली, "हा नकाशा 'सुवर्णगिरी'चा आहे. शेकडो वर्षांपूर्वी आपल्या याच सह्याद्रीच्या पलीकडे एक अत्यंत प्रगत आणि श्रीमंत नगरी होती. तिथले रस्ते सोन्याच्या विटांनी बांधले होते आणि घरांवर हिरे-माणके जडवलेली होती. पण त्या नगरीच्या राजाला अमरत्वाची हाव सुटली आणि त्याने निसर्गाचे नियम मोडले. एका भीषण शापामुळे रातोरात ती संपूर्ण सुवर्णगिरी नगरी एका रहस्यमय धुक्यात कायमची गडप झाली. आजवर अनेकांनी ती शोधण्याचा प्रयत्न केला, पण त्या वाटेवर गेलेला एकही माणूस जिवंत परत आला नाही."
धोंडिबा तात्यांचे शब्द ऐकून विक्रमच्या अंगावर काटा आला, पण त्याच वेळी त्याच्या मनातला निश्चय अधिकच ठाम झाला. त्याला कोणत्याही परिस्थितीत ती हरवलेली सुवर्णगिरी शोधायची होती.
"मला ती नगरी शोधायची आहे तात्या. या नकाशावरचा मार्ग मला समजावून सांगा," विक्रम दृढ निश्चयाने म्हणाला.
तात्यांनी त्याला खूप समजावण्याचा प्रयत्न केला, धोक्याची जाणीव करून दिली; पण विक्रम आपला हट्ट सोडायला तयार नव्हता. शेवटी नाइलाजाने तात्यांनी नकाशावरील प्राचीन लिपी वाचून दाखवली. तो मार्ग अत्यंत खडतर होता. घनदाट अरण्ये, विषारी श्वापदे आणि भुलावण घालणाऱ्या मायावी वाटा पार करूनच सुवर्णगिरीच्या वेशीपर्यंत पोहोचता येणार होते.

त्या रात्री विक्रमला झोप लागली नाही. त्याने प्रवासाची तयारी सुरू केली. पाठीला अडकवण्यासाठी एक भक्कम पिशवी, पाण्याची कातडी पिशवी, जंगलात रस्ता साफ करण्यासाठी एक धारदार कोयता आणि आजोबांची जुनी तलवार त्याने सोबत घेतली. पहाटे कोंबड्याने साद घालण्यापूर्वीच, संपूर्ण गाव गाढ झोपेत असताना विक्रमने ताम्हणगडची वेस ओलांडली. समोर अथांग पसरलेले आणि अंगावर येणारे भयावह अरण्य त्याला खुणावत होते.

एका अज्ञात आणि थरारक प्रवासाची ही फक्त सुरुवात होती. सुवर्णगिरीचे गूढ उलगडण्यासाठी त्याने मृत्यूच्या दारात पहिले पाऊल टाकले होते.

द्वितीय खंड : विषारी अरण्य आणि भुताटकी.

विक्रमने ताम्हणगडची वेस ओलांडली आणि अरण्य त्याच्याभोवती वेढले गेले. हवा अचानक थंड आणि कुबट झाली. झाडांच्या फांद्या इतक्या एकमेकांत गुंतल्या होत्या की दिवसाचा प्रकाशही जमिनीवर पोहोचणे कठीण झाले होते. हे 'विषारी अरण्य' म्हणून ओळखले जाई. नकाशावर या अरण्याचे वर्णन होते, पण प्रत्यक्ष अनुभव त्यापेक्षाही भयावह होता. जमिनीवर पालापाचोळा नव्हता, तर तिथे विचित्र, विषारी वेली आणि भुताटकीसारखे दिसणारे मशरूम उगवले होते. विक्रमच्या प्रत्येक पावलासोबत एक कुबट, आंबट गंध नाकात शिरत होता. त्याच्या कमरेला लावलेली धारदार कोयता सतत हवा साफ करण्यासाठी वापरणे त्याला गरजेचे झाले होते. हळूहळू त्याला जाणवले की या अरण्यात एक वेगळीच, मायावी शक्ती कार्यरत आहे. वारा नव्हता, तरी झाडांची पाने विचित्रपणे फडफडत होती. कोठून तरी फुसफुसणारे, फुसफुसणारे आवाज ऐकू येत होते. कधी कधी त्याला आपल्या वडिलांची, कधी आईची, तर कधी धोंडिबा तात्यांची आवाज ऐकू यायची. ती आवाज त्याला परत जायला, हा वेडेपणा थांबवायला सांगत होती.
"विक्रम, परत ये... हे मृत्युचे द्वार आहे..." एक आवाज त्याच्या कानशीलाजवळून गेला. त्याने तलवार घट्ट धरली, पण कोणालाही पाहिले नाही. हे केवळ त्याचे मन, की या अरण्याचे मायाजाल, त्याला समजत नव्हते. तो तसाच चालत राहिला. भुकेने आणि तहानेने त्याचे शरीर थकले होते, पण मनातला निश्चय ठाम होता.
एके ठिकाणी, त्याला एक प्रचंड मोठा, जुनाट वडाचा झाड दिसला. त्याच्या जटा इतक्या लांब होत्या की त्या जमिनीला टेकून पुन्हा वर गेल्या होत्या. झाडाच्या खोडावर विचित्र, प्राचीन चिन्हे कोरलेली होती. त्या चिन्हांमधून एक प्रकारचा गडद, निळसर प्रकाश बाहेर पडत होता. विक्रम सावधपणे त्या झाडाच्या जवळ गेला. अचानक, झाडाच्या जटा जिवंत झाल्या आणि साप सारख्या त्याच्या दिशेने धावल्या.

विक्रमने वेळीच कोयत्याने त्या वेलींना काटून स्वतःचा बचाव केला. वेलींच्या कट्ट्यावर एक काळसर, विषारी द्रव बाहेर पडला. त्याला समजले की हे झाड मायावी आहे. तो तिथून वेगाने निघून गेला.

पुढचा प्रवास आणखी खडतर होता. अरण्यात एक रहस्यमय धुके पसरले होते. त्या धुक्यात रस्ता शोधणे अशक्य झाले होते. नकाशावरची चिन्हे धूसर झाली होती. विक्रमला वाटले की तो एकाच

जागी गोल फिरत आहे. त्याला पुन्हा मायावी आवाज ऐकू यायची.
"तू हरवला आहेस, विक्रम... तू कधीच सुवर्णगिरी पोहोचणार नाही..."
त्याला तहानेने व्याकुळ झाले होते. अचानक त्याला एका झाडाच्या बुंध्याजवळ एक पाण्याचे लहानसे कुंड दिसले. पाणी स्वच्छ आणि पारदर्शक होते. विक्रम पाणी पिण्यासाठी वाकला. पण त्याच्या नजरेला पाण्यामध्ये स्वतःचे नव्हे, तर एका भकास, सांगाड्यासारख्या दिसणाऱ्या मानवी चेहऱ्याचे प्रतिबिंब दिसले. तो चेहरा हसत होता, एक भीषण, भयानक हसू.
विक्रमने भीतीपोटी पाणी न पिताच तो कुंड तिथून बाजूला झाला. त्याला समजले की या अरण्यातील कोणतीही गोष्ट विश्वासार्ह नाही. तो तसाच पुढे चालत राहिला.
अखेरीस, त्याला एक मोठी, जुनी गुहा दिसला. गुहेच्या प्रवेशद्वारावर एका प्रचंड मोठ्या, दगडी मानवी चेहऱ्याची मूर्ती कोरलेली होती. चेहऱ्याचे डोळे हिरव्या रंगाने चमकत होते. नकाशात या गुहेचे वर्णन 'ज्ञानगुहा' असे होते. विक्रमला समजले की सुवर्णगिरीचा रस्ता या गुहेतूनच जातो. तो गुहेत प्रवेश करण्यासाठी पुढे वाढला. अचानक, ती दगडी मूर्ती बोलू लागली. तिचा आवाज घुमणारा आणि भयावह होता.
"तू या गुहेत प्रवेश करू शकत नाहीस, जोपर्यंत तू माझ्या एका प्रश्नाचे उत्तर देत नाहीस."
विक्रम क्षणभर थांबला. त्याला माहित होते की या गुहेत प्रवेश केल्याशिवाय तो सुवर्णगिरीपर्यंत पोहोचू शकत नाही.
"प्रश्न विचार," तो धैर्याने म्हणाला.
मूर्तीने प्रश्न विचारला: "मी असा आहे जो कोणालाही दिसत नाही, पण मी सर्वांना बदलतो. मी राजांना रंक बनवतो आणि रंकांना राजा. मी न विसरता चालतो. मी कोण?"
विक्रम विचार करू लागला. हा प्रश्न कठीण होता. "मला दिसत नाही, पण सर्वांना बदलतो... राजांना रंक बनवतो..." त्याला धोंडिबा तात्यांनी सांगितलेली सुवर्णगिरीची कहाणी आठवली. राजाची हाव, अमरत्वाची लालसा... आणि अचानक एक भीषण शाप.
त्याने मूर्तीकडे पहिले. मूर्तीचे डोळे हिरव्या रंगाने चमकत होते. तो हसला.
"काळा..." तो हळूच म्हणाला.
दगडी मूर्ती हसली. "बरोबर आहे," ती म्हणाली.
तिचे डोळे हिरव्या रंगाने चमकणे बंद झाले आणि मूर्ती बाजूला झाली, गुहेचे प्रवेशद्वार मोकळे झाले.
विक्रमने गुहेत प्रवेश केला. गुहा खूप मोठी आणि गडद होती. पण त्याच्या लक्षात आले की गुहेच्या भिंतींवर काही प्राचीन नक्षीकाम केले आहे. नक्षीकामामध्ये सुवर्णगिरीची कहाणी आणि तिला शोधण्यासाठी लागणाऱ्या 'तीन तावीज' (Three Amulets) चे वर्णन होते. नकाशावरील चिन्हे आता स्पष्ट झाली होती. सुवर्णगिरीचा रस्ता तीन तावीजांच्या शोधण्यावर अवलंबून होता. पहिले तावीज, 'सूर्यकांतमणी', या गुहेच्या पलीकडे असलेल्या एका ऊँचे पहाडावर आहे. विक्रम गुहेतून बाहेर पडला आणि पहाडाकडे वाढला. पहाडाची चढण खूप कठीण होती. हवा आणखी थंड झाली होती आणि वारा वेगाने वाहत होता. विक्रमचा पाय अनेकदा घसरला, पण तो हार मानला नाही.
अखेरीस, तो पहाडाच्या शिखरवर पोहोचला. शिखरवर, एका जुन्या मंदिराच्या भग्नावशेषांमध्ये त्याला 'सूर्यकांतमणी' मिळाला. हा एक चमकणारा, सूर्य सारखा दिसणारा दगड होता. जसे त्याने तावीज हातात घेतले, तसे तो चमकू लागला. त्याच्या प्रकाशात, दूर धुक्यामध्ये, त्याला सुवर्णगिरीच्या सोन्याच्या गुंबदांचा एक खूपच लहान, धूसर संकेत दिसला. हे पाहून विक्रमचा उत्साह वाढला. त्याला माहित होते की सुवर्णगिरी आता दूर नाही.

तृतीय खंड : पाताळगुहा आणि अग्नीचा रक्षक.

सूर्यकांतमणी हातात आल्यावर विक्रमच्या अंगात एक वेगळीच ऊर्जा संचारली होती. त्या खड्याचा उबदार स्पर्श त्याच्या थंडीने गारठलेल्या शरीराला नवी उभारी देत होता. सुवर्णगिरीच्या

वाटेवरचे पहिले मोठे यश त्याला मिळाले होते. पण त्याला माहित होते की हा तर केवळ आरंभ आहे. भूर्जपत्रावरच्या नकाशानुसार, आता त्याला दुसऱ्या रत्नाचा शोध घ्यायचा होता —'अग्निरत्न'.

विक्रमने तो प्रकाशमान मणी आपल्या कापडी पिशवीत सुरक्षित ठेवला आणि तो त्या उंच पर्वताच्या दुसऱ्या बाजूने खाली उतरू लागला. जसजसा तो खाली जात होता, तसतशी हवेतली थंडी कमी होऊन एक प्रकारची विचित्र उष्णता वाढू लागली. धुक्याचे जाळे विरळ झाले आणि समोर एक अत्यंत भयानक, काळवंडलेला आणि ओसाड प्रदेश पसरलेला दिसला. तिथे झाडांचे नावोनिशाण नव्हते. जमिनीवर मोठमोठ्या भेगा पडल्या होत्या आणि त्या भेगांमधून लालबुंद, तप्त शिलारस (लाव्हा) संथपणे वाहत होता. आजूबाजूच्या हवेत गंधकाचा उग्र आणि गुदमरवणारा दर्प पसरला होता.

नकाशावरील खुणा त्याला एका अत्यंत खोल दरीकडे घेऊन जात होत्या. दरीच्या तळाशी एक महाकाय गुहा होती. तिचे तोंड एखाद्या राक्षसाच्या उघड्या जबड्यासारखे भासत होते. गुहेच्या आतून लालसर प्रकाश आणि धुराचे लोट बाहेर येत होते. हीच ती 'पाताळगुहा', जिथे दुसरे रत्न लपवून ठेवले होते. विक्रमने कमरेला बांधलेली पाण्याची पिशवी काढली, शेवटचे काही घोट पाणी प्यायला आणि त्याने गुहेत पाऊल ठेवले.

गुहेच्या आतली उष्णता असह्य होती. विक्रमच्या अंगातून घामाच्या धारा वाहू लागल्या. जमिनीवरचे खडक इतके तापले होते की त्याच्या चामड्याच्या पादत्राणांमधूनही त्याला चटके बसत होते. पण विक्रम थांबला नाही. तो सावधगिरीने एकेक पाऊल टाकत पुढे गेला. गुहा जसजशी आत जात होती, तसतशी ती अधिकच विस्तीर्ण होत होती.

अखेर तो एका अवाढव्य भूमिगत दालनात पोहोचला. त्या दालनाच्या मध्यभागी उकळत्या

शिलारसाचा एक मोठा तलाव होता. त्या तलावाच्या अगदी मधोमध एक काळ्या पाषाणाचा स्तंभ होता आणि त्या स्तंभावर एक लाल रंगाचा, डोळे दिपवणारा खडा ठेवला होता. तेच 'अग्निरत्न' होते. त्या रत्नातून प्रत्यक्ष अग्नीच्या ज्वाला बाहेर पडत आहेत असा भास होत होता.
पण तो खडा मिळवणे सोपे नव्हते. शिलारसाच्या तलावात उडी मारून जाणे अशक्य होते. स्तंभापर्यंत जाण्यासाठी तलावात थोडे थोडे अंतर सोडून काही काळे खडक अर्धवट बुडालेल्या अवस्थेत होते. विक्रमने अंदाज घेतला. एका खडकावरून दुसऱ्या खडकावर उड्या मारत तो स्तंभापर्यंत पोहोचू शकत होता. त्याने एक मोठा श्वास घेतला आणि पहिल्या खडकावर उडी मारली.
तो तीन-चार खडक पार करून स्तंभाच्या जवळ पोहोचलाच होता, तेवढ्यात अचानक संपूर्ण गुहा हादरू लागली. उकळत्या शिलारसातून भयंकर बुडबुडे येऊ लागले आणि क्षणातच तलावातून एक प्रचंड मोठी आकृती बाहेर आली.
तो एक अवाढव्य 'अग्निनाग' होता. त्याचे खवले काळ्या लोखंडासारखे टणक होते आणि डोळ्यांच्या जागी दोन धगधगते निखारे होते. त्याच्या तोंडातून निळ्या रंगाच्या ज्वाला बाहेर पडत होत्या. सुवर्णगिरीच्या राजाने या रत्नाचे रक्षण करण्यासाठी या भयंकर प्राण्याला तिथे बांधून ठेवले होते. अग्निनागाने एक भयंकर डरकाळी फोडली आणि तो विक्रमच्या दिशेने झेपावला.
विक्रमने चपळाईने स्वत:ला वाचवले. तलवारीचा वार त्या नागाच्या टणक खवल्यांवर काहीच परिणाम करणार नाही, हे त्याला लगेच समजले. नाग पुन्हा त्याच्यावर हल्ला करण्यासाठी फणा काढत होता. आता काय करावे, असा विचार करत असतानाच विक्रमच्या लक्षात आले की हा प्राणी युगानुयुगे या अंधाऱ्या पाताळगुहेत राहत आहे. याला अंधाराची आणि अग्नीची सवय आहे, पण प्रखर प्रकाशाची नाही.
विक्रमने क्षणभरही विलंब न लावता आपल्या पिशवीतून आधी मिळवलेला 'सूर्यकांतमणी' बाहेर काढला आणि तो नागाच्या डोळ्यांसमोर धरला. सूर्यकांतमणी जणू काही स्वत:मध्ये एक छोटा सूर्य सामावून बसला होता. त्यातून बाहेर पडणारा पांढराशुभ्र आणि प्रखर प्रकाश त्या गडद गुहेत डोळे दिपवणारा होता. तो प्रखर प्रकाश थेट अग्निनागाच्या डोळ्यांवर पडला.
प्रकाशाचा तो झोत नागाला सहन झाला नाही. तो वेदनेने वळवळू लागला. त्याचा रोख चुकला आणि तो धडपडत पुन्हा त्या तप्त शिलारसात पडला. हीच योग्य वेळ साधून विक्रमने एक लांब उडी मारली आणि तो मध्यभागी असलेल्या स्तंभावर पोहोचला. त्याने वेगाने ते 'अग्निरत्न' उचलले.
जसे विक्रमने ते रत्न उचलले, तशी गुहेतली उष्णता अचानक कमी झाली, पण त्याच वेळी गुहेचे छत कोसळू लागले. मोठे मोठे दगड खाली पडू लागले. हा सगळा प्रदेश आता नष्ट होणार होता. विक्रमने एका हातात सूर्यकांतमणी आणि दुसऱ्या हातात अग्निरत्न घट्ट धरले आणि तो जीव मुठीत धरून बाहेरच्या दिशेने धावू लागला. कोसळणारे खडक चुकवत, तप्त जमिनीवरून उड्या मारत तो कसाबसा गुहेच्या बाहेर पडला आणि एका सुरक्षित खडकावर जाऊन कोसळला.
त्याने डोळे मिटून दीर्घ श्वास घेतला. त्याच्याकडे आता दोन रत्ने होती. सुवर्णगिरीचे दरवाजे उघडण्यासाठी आता फक्त एकाच, म्हणजे तिसऱ्या आणि अंतिम रत्नाची आवश्यकता होती. हे तिसरे रत्न त्याला कुठे घेऊन जाणार होते आणि तिथे कोणता मृत्यूचा सापळा त्याची वाट पाहत होता, हे त्याला माहीत नव्हते.

चतुर्थ खंड : गोठवणारे वादळ आणि हिमवृकाचे आव्हान.

पाताळगुहेतून बाहेर पडल्यावर विक्रमने काही काळ विश्रांती घेतली. सलग दोन भयानक संकटांचा सामना केल्यामुळे त्याचे शरीर थकले होते, पण त्याच्या मनातील उमेद अजूनही ताजीतवानी होती. त्याने आपल्या पिशवीतून ते प्राचीन भूर्जपत्र पुन्हा एकदा बाहेर काढले. नकाशावरील लाल रंगाची चिन्हे आता एका नवीन दिशेने खुणावत होती. तिसरे आणि अंतिम तावीज, ज्याला नकाशात 'वरुणमणी' असे संबोधले होते, ते एका अतिशय दूरच्या आणि दुर्गम अशा 'श्वेतशिखर'

नावाच्या पर्वतावर होते. सुवर्णगिरीचा मार्ग मोकळा करण्यासाठी या शेवटच्या मण्याची नितांत आवश्यकता होती.
विक्रमने आपला पुढचा प्रवास सुरू केला. जसजसा तो उत्तरेकडील पर्वतरांगांकडे जाऊ लागला, तसतसा निसर्गाचा रंग आणि रूप पूर्णपणे बदलू लागले. पाताळगुहेजवळील ती असह्य उष्णता आणि काळवंडलेली जमीन आता मागे पडली होती. हवेत एक प्रकारचा विलक्षण गारवा निर्माण झाला होता. काही दिवसांच्या अथक प्रवासानंतर विक्रम अशा एका प्रदेशात पोहोचला, जिथे सर्वत्र फक्त पांढऱ्याशुभ्र बर्फाचे साम्राज्य पसरले होते. आकाशातून सतत बर्फाचा वर्षाव होत होता आणि हाडे गोठवणारे थंडगार वारे वेगाने वाहत होते.
ही थंडी इतकी भयंकर होती की विक्रमच्या अंगावरचे साधे सुती कपडे त्याला त्यापासून वाचवू शकत नव्हते. त्याचे ओठ निळे पडले होते आणि बोटे बधीर होऊ लागली होती. त्याला वाटले की तो या गोठवणाऱ्या वादळातच आपला प्राण सोडेल. पण त्याच वेळी त्याला आपल्या पिशवीतील 'अग्निरत्न' आठवले. त्याने थरथरत्या हातांनी ते लालबुंद अग्निरत्न बाहेर काढले आणि आपल्या छातीशी घट्ट धरून ठेवले. त्या रत्नातून एक अद्भुत आणि जीवनदायी उष्णता त्याच्या संपूर्ण शरीरात भिनू लागली. त्या जादुई उबदारपणामुळे विक्रमला थंडीचा त्रास होणे थांबले आणि त्याने पुन्हा नव्या जोमाने बर्फाळ डोंगर चढायला सुरुवात केली.

कित्येक तासांच्या खडतर चढणीनंतर तो श्वेतशिखराच्या अगदी माथ्यावर पोहोचला. तिथे दोन उंच बर्फाळ कड्यांच्या मध्ये एक विस्तीर्ण, गोठलेला तलाव होता. तो तलाव एखाद्या मोठ्या आरशासारखा चमकत होता. तलावाच्या अगदी मध्यभागी बर्फाचा एक पारदर्शक आणि अणकुचीदार स्तंभ होता. त्या स्तंभाच्या आत एक निळ्या रंगाचा, डोळे दिपवणारा खडा बंदिस्त होता. तोच 'वरुणमणी' होता! त्या मण्यातून निळसर रंगाचे किरण बाहेर पडून संपूर्ण तलावावर एक जादुई प्रकाश टाकत होते.
विक्रम अत्यंत सावधपणे त्या गोठलेल्या तलावावर पाऊल ठेवून चालू लागला. बर्फाचा करकर असा आवाज त्या शांततेत घुमत होता. तो स्तंभाच्या अगदी जवळ पोहोचला. पण सुवर्णगिरीच्या राजाने हे तिसरे रत्न असेच उघड्यावर थोडेच सोडले असणार? विक्रम वरुणमण्याला हात लावणार, तेवढ्यात तलावाखालून एक भीषण आवाज आला. संपूर्ण तलाव हादरला आणि बर्फाला मोठ्या भेगा पडू लागल्या.
त्या भेगांमधून बर्फाचे मोठे तुकडे हवेत उडाले आणि त्यातून एक महाकाय आणि भयंकर प्राणी बाहेर आला. तो एक प्रचंड मोठा 'हिमवृक' (बर्फाळ लांडगा) होता. त्याचे संपूर्ण शरीर तीक्ष्ण बर्फाच्या स्फटिकांपासून बनलेले होते. त्याचे डोळे पाताळासारखे काळेकुट्ट आणि खोल होते, तर त्याच्या तोंडातून गोठवणारी पांढरी वाफ बाहेर पडत होती. या वरुणमण्याचे रक्षण करण्याची जबाबदारी या हिमवृकावर होती.
हिमवृकाने एक भयंकर डरकाळी फोडली आणि विक्रमवर झडप घातली. विक्रमने चपळाईने बाजूला उडी मारली. लांडग्याचे नख बर्फावर घासले गेले आणि तिथे एक मोठी दरी निर्माण झाली. विक्रमने आपली तलवार उपसली आणि लांडग्याच्या पायावर वार केला. पण तीक्ष्ण बर्फाच्या शरीरावर तलवारीचा काहीच उपयोग झाला नाही; उलट तलवारीलाच तडा गेला. हिमवृकाने आपल्या शेपटीचा जोरदार तडाखा विक्रमला दिला, ज्यामुळे विक्रम कित्येक फूट दूर उडून बर्फात कोसळला.
त्याला समजले की शस्त्रास्त्रांनी या प्राण्याला हरवणे अशक्य आहे. हा बर्फाचा राक्षस आहे, आणि बर्फाला फक्त उष्णता आणि प्रकाशच नष्ट करू शकतो. विक्रमने ताडकन उठून आपल्या दोन्ही हातातली रत्ने—एका हातात प्रखर प्रकाशाचा 'सूर्यकांतमणी' आणि दुसऱ्या हातात भयंकर उष्णतेचे 'अग्निरत्न'—बाहेर काढली.
हिमवृक पुन्हा विक्रमला गिळंकृत करण्यासाठी मोठा जबडा उघडून त्याच्या अंगावर धावून आला. अगदी शेवटच्या क्षणी विक्रमने सूर्यकांतमणी लांडग्याच्या डोळ्यांसमोर धरला. त्यातून बाहेर पडणाऱ्या सूर्यासारख्या प्रखर प्रकाशामुळे लांडग्याचे डोळे दिपले आणि तो सैरावैरा धडपडू

लागला. त्याच क्षणी विक्रमने पुढे झेप घेतली आणि आपल्या दुसऱ्या हातातील 'अग्निरत्न' त्या हिमवृकाच्या छातीवर जोराने दाबले.
अग्निरत्नाच्या प्रचंड उष्णतेचा स्पर्श होताच हिमवृकाच्या शरीरातून वाफा निघू लागल्या. तो वेदनेने विव्हळू लागला. त्याचे बर्फाचे शरीर वितळायला लागले. काही क्षणांतच त्या भयंकर प्राण्याचे रूपांतर एका पाण्याच्या डबक्यात झाले. विक्रमने सुटकेचा निःश्वास सोडला. तो तडक मध्यभागी असलेल्या बर्फाच्या स्तंभाकडे गेला आणि त्याने अग्निरत्नाच्या उष्णतेने तो स्तंभ वितळवला. अखेर विक्रमने तो निळसर चमकणारा 'वरुणमणी' आपल्या हातात घेतला. जसा तो मणी त्याच्या हातात आला, तशी त्याच्या पिशवीतील इतर दोन रत्नेही बाहेर आली आणि तीन्ही रत्ने हवेत तरंगू लागली. लाल, पांढरा आणि निळा असे तीनही प्रकाश एकमेकांत मिसळले आणि त्यातून प्रकाशाचा एक प्रचंड मोठा झोत आकाशाच्या दिशेने फेकला गेला.
त्या प्रकाशाच्या झोताने श्वेतशिखराच्या समोरील एक प्रचंड मोठा डोंगराचा कडा दुभंगला गेला. कडा दुभंगताच त्यामागे लपलेला एक अतिभव्य, संपूर्ण सोन्याचा महादरवाजा प्रकट झाला. त्या दरवाज्यावर हिरे आणि माणके जडवलेली होती. हजारो वर्षांपासून लपलेली, जगाच्या नजरेतून हरवलेली 'सुवर्णगिरी' अखेर विक्रमच्या समोर उभी होती! विक्रमचे डोळे विस्फारले आणि त्याचे हृदय वेगाने धडधडू लागले.

पंचम खंड : सुवर्णनगरीत प्रवेश आणि काळाचा शाप.

श्वेतशिखराचा तो प्रचंड सोन्याचा दरवाजा उघडताच विक्रमचे डोळे दिपले. आतून येणारा प्रकाश इतका प्रखर होता की क्षणभर त्याला काहीच दिसेनासे झाले. त्याने सावधपणे आत पाऊल ठेवले. समोरचे दृश्य पाहून त्याच्या काळजाचा ठोका चुकला. डोंगररांगांच्या आडोशाला लपलेली ही एक संपूर्ण वेगळीच दुनिया होती.
रस्ते सोन्याच्या विटांनी मढवलेले होते, तर घरांच्या भिंती स्फटिकांसारख्या चमकत होत्या. ठिकठिकाणी कारंजे होते, ज्यातून पाण्याचे नव्हे, तर वितळलेल्या चांदीसारखा शुभ्र द्रव वाहत होता. पण तिथे कमालीची शांतता होती. ना पाखरांचा किलबिलाट, ना वाऱ्याची झुळूक. सगळी नगरी जणू एखाद्या चित्रासारखी गोठलेली होती.
विक्रम रस्त्यावरून चालू लागला. त्याला तिथे काही माणसे दिसली. कोणी फळे विकत होते, कोणी गप्पा मारत उभे होते, तर कोणी रथात बसले होते. पण धक्कादायक गोष्ट म्हणजे, ती सर्व माणसे हालचाल करत नव्हती. ती जिवंत होती, पण दगडासारखी स्तब्ध झाली होती. एखाद्याने श्वास घ्यावा आणि तो मध्येच थांबवावा, तशी त्यांची अवस्था होती.

चालता चालता विक्रम नगरीच्या मध्यभागी असलेल्या राजवाड्यासमोर पोहोचला. हा राजवाडा आकाशाला भिडणारा होता आणि त्याच्या कळसावर एक महाकाय हिरा बसवला होता. राजवाड्याच्या पायऱ्या चढून विक्रम आत गेला. तिथे एका विशाल सिंहासनावर राजा बसला होता. राजाच्या हातात एक सुवर्णपात्र होते, जे तो ओठांना लावणारच होता की तो तिथेच गोठून गेला होता.

अचानक, राजवाड्याच्या भिंतींवर कोरलेली चित्रे हलू लागली. एक गंभीर आणि जड आवाज संपूर्ण दालनात घुमला. "कोणीही अमरत्वाच्या पात्राला स्पर्श करू नका, अन्यथा तुम्हीही काळाच्या या जाळ्यात कायमचे अडकाल!"
विक्रम दचकून मागे सरकला. समोर एक पारदर्शक आकृती प्रकट झाली. तो सुवर्णगिरीचा मुख्य राजपुरोहित होता, जो आता एका आत्म्याच्या रूपात तिथे वावरत होता.
"तू कोण आहेस मुला? आणि या शापित नगरीत तू का आलास?" राजपुरोहिताने विचारले.
विक्रमने हात जोडून आपली सर्व हकीकत सांगितली. राजपुरोहिताने एक दीर्घ निश्वास सोडला आणि सांगितले, "हजारो वर्षांपूर्वी या नगरीचा राजा 'विक्रमादित्य' (विक्रमचा पूर्वज) याला अमर होण्याची हाव सुटली. त्याने निसर्गाचे नियम मोडून पाताळातील 'अमृत' मिळवले. पण जसे त्याने ते ओठांना लावले, तसा निसर्गाचा कोप झाला. काळाची गती या नगरीसाठी थांबली. तेव्हापासून ही सुवर्णगिरी अशाच अवस्थेत आहे. इथली माणसे मेलेली नाहीत, पण ती जिवंतही नाहीत."
"पण मग या शापातून सुटका कशी होईल?" विक्रमने विचारले.
"त्यासाठी तुला 'काळाचे चक्र' पुन्हा फिरवावे लागेल," राजपुरोहित म्हणाला. "ते चक्र राजवाड्याच्या खाली असलेल्या गुप्त तळघरात आहे. पण सावध राहा, त्या चक्राचे रक्षण 'छाया-राक्षस' करत आहेत. जर तू ते चक्र फिरवण्यात यशस्वी झालास, तरच ही नगरी पुन्हा जिवंत होईल आणि तू तुझ्या घरी परत जाऊ शकशील. अन्यथा, तू सुद्धा इथल्या सोन्याच्या पुतळ्यांपैकी एक बनशील."
विक्रमला आता समजले होते की त्याचा लढा फक्त सोन्यासाठी नव्हता, तर आपल्या पूर्वजांना या शापातून मुक्त करण्यासाठी होता. त्याने आपली तलवार घट्ट पकडली आणि राजपुरोहिताने दाखवलेल्या गुप्त मार्गाकडे तो धावला. त्याच्या मागे छाया-राक्षसांचे भयानक हसणे ऐकू येत होते.

षष्ठ खंड : छाया-राक्षसांशी युद्ध आणि काळाचे चक्र.

राजवाड्याच्या तळघरातला रस्ता एखाद्या न संपणाऱ्या भुयारासारखा होता. वरच्या सुवर्णनगरीतल्या झगमगाटाच्या अगदी उलट, इथे घुमणारा अंधार आणि हाडे गोठवणारी थंडी होती. विक्रमने हातातील 'सूर्यकांतमणी' उंचावून धरला, ज्याच्या प्रकाशात त्याला समोरचे भयानक दृश्य दिसले.
तिथे 'काळाचे चक्र' होते—लोखंड आणि अजब धातूंनी बनवलेले एक महाकाय चाक, जे कित्येक युगांपासून गंजलेल्या अवस्थेत थांबले होते. त्या चक्राच्या आजूबाजूला काळ्या धुरासारखे, बिनचेहऱ्याचे 'छाया-राक्षस' तरंगत होते. विक्रमला पाहताच ते राक्षस आकाशातून कोसळणाऱ्या विजेसारखे त्याच्या दिशेने धावले.
विक्रमने आपली तलवार उपसली आणि पहिल्या राक्षसावर वार केला. पण, तलवार त्या धुरासारख्या शरीरातून आरपार गेली, जणू काही तिथे काहीच नव्हते! राक्षसाने विक्रमच्या हातावर पंजा मारला. तो स्पर्श इतका थंड होता की विक्रमचा हात क्षणभर बधीर झाला. त्याला समजले की भौतिक शस्त्रांनी या मायावी राक्षसांना हरवणे अशक्य आहे.
राक्षस पुन्हा त्याला घेरण्यासाठी पुढे सरसावले. त्यांच्या भयानक किंकाळ्यांनी तळघर हादरून गेले. विक्रमने शांत डोक्याने विचार केला. हे अंधाराचे रक्षक आहेत, त्यांना फक्त प्रकाश आणि उष्णता नष्ट करू शकते. त्याने त्वरित 'अग्निरत्न' बाहेर काढले आणि सूर्यकांतमण्यासोबत जोडून धरले.
दोन्ही रत्नांच्या संयोगाने एक प्रचंड निळा-पांढरा प्रकाशाचा झोत बाहेर पडला, जो एखाद्या लेझरसारखा शक्तिशाली होता. विक्रमने तो प्रकाशाचा झोत राक्षसांच्या दिशेने फेकला. ज्या राक्षसाला तो प्रकाश लागला, तो क्षणार्धात वाफेसारखा हवेत विरघळून गेला. हे पाहून इतर राक्षस भयभीत झाले आणि मागे सरकले.
हीच संधी साधून विक्रम 'काळाच्या चक्रा'कडे धावला. ते चक्र इतके जड होते की त्याला हलवणे

अशक्य वाटत होते. विक्रमने आपले दोन्ही हात चक्राच्या आऱ्यांवर ठेवले आणि अंगातली सर्व ताकद एकवटून जोर लावला. पण चक्र हलले नाही.
राक्षस पुन्हा एकत्र आले आणि त्यांनी विक्रमवर सामूहिक हल्ला केला. यावेळी ते थेट विक्रमच्या मनातल्या भीतीवर हल्ला करत होते. विक्रमला वाटले की तो कधीच इथून बाहेर पडू शकणार नाही, तो इथेच मरणार. त्याचे हात सैल पडू लागले.
"हर मानू नकोस, विक्रम! तू तुझ्या पूर्वजांचे रक्त आहेस!" राजपुरोहिताचा आवाज त्याच्या कानात घुमला.
विक्रमने डोळे मिटले. त्याने आपल्या मनातली भीती काढून टाकली आणि फक्त आपल्या ध्येयावर लक्ष केंद्रित केले. त्याने तिसरे रत्न, 'वरुणमणी' काढले आणि ते चक्राच्या मध्यभागी असलेल्या खोबणीत बसवले.
क्षणार्धात, वरुणमण्यातून निळा प्रकाश बाहेर पडला आणि त्याने संपूर्ण चक्राला वेढले. सूर्यकांतमणी आणि अग्निरत्नाचा प्रकाशही त्यात मिसळला. तिन्ही रत्नांची शक्ती मिळताच ते गंजलेले चक्र करकर असा आवाज करत हलले.
विक्रमने पुन्हा एकदा जोर लावला. चक्र फिरायला लागले. सुरुवातीला हळू, आणि मग वेगाने. जसजसे चक्र फिरू लागले, तसतसे तळघरातले छाया-राक्षस आकाशात विरघळून गेले. 'टिक-टिक' असा आवाज संपूर्ण सुवर्णगिरीत घुमला. काळाची थांबलेली गती पुन्हा सुरू झाली होती!
विक्रम थकून जमिनीवर कोसळला. पण त्याला माहित होते की त्याचे काम अजून पूर्ण झालेले नाही. त्याला आता त्या अमरत्वाच्या अमृताचे काय करायचे, याचा निर्णय घ्यायचा होता.

सप्तम आणि अंतिम खंड : मुक्तीचा सूर्योदय आणि निसर्गाचा विजय.

तळघराच्या त्या गडद आणि कुंद अंधारात 'काळाचे चक्र' आता पूर्ण वेगाने फिरू लागले होते. त्याचा करकर असा येणारा गंजलेला आणि जुनाट आवाज आता एका अखंड आणि संथ लयीत बदलला होता. जणू काही हजारो वर्षांपासून थांबलेली या विश्वाची नाडी, या भूमीची धडधड पुन्हा एकदा नव्याने सुरू झाली होती. त्या महाकाय चक्रातून निर्माण होणारी एक अदृश्य, पण प्रचंड शक्तिशाली ऊर्जा जमिनीच्या आतून वर सुवर्णनगरीच्या दिशेने प्रवाहित होत होती.
विक्रमचे संपूर्ण शरीर घामाने थबथबले होते. हातापायांना अनेक जखमा झाल्या होत्या आणि स्नायूंमध्ये भयंकर वेदना होत होत्या. तरीही त्याच्या चेहऱ्यावर एक विलक्षण समाधान होते. सावलीसारखे भासणारे ते भयानक मायावी राक्षस आता कायमचे नष्ट झाले होते. त्याने एक दीर्घ श्वास घेतला, आणि आपल्या पिशवीत ती तीन रत्ने — सूर्यकांतमणी, अग्निरत्न आणि वरुणमणी — अत्यंत काळजीपूर्वक ठेवली. आता त्याला वरती जाऊन त्या थांबलेल्या जगाला पुन्हा जिवंत होताना पाहायचे होते. अत्यंत जड पावलांनी, पण एका विजेत्याच्या थाटात तो तळघराच्या अंधाऱ्या आणि अरुंद पायऱ्या चढून पुन्हा एकदा राजवाड्याच्या मुख्य आणि भव्य दरबारात आला.
दरबारात पाऊल ठेवताच विक्रमला एक अंगावर काटा आणणारा आणि डोळ्यांवर विश्वास न बसणारा अद्भुत बदल दिसला. मगाशी जो दरबार एखाद्या निर्जीव चित्रासारखा, स्मशानासारखा शांत आणि गोठलेला होता, तिथे आता हळूहळू हालचाल सुरू झाली होती. हवेतील तो जीवघेणा स्तब्धपणा आणि गुदमरवणारी शांतता नष्ट झाली होती. खिडक्यांमधून येणारा वाऱ्याचा प्रवाह आता जाणवत होता. आणि सर्वात मोठा बदल म्हणजे — सिंहासनावर बसलेल्या राजा विक्रमादित्याच्या डोळ्यांच्या पापण्यांची पहिली हालचाल झाली!
राजाच्या छातीचा पिंजरा एक मोठा श्वास घेण्यासाठी वर उचलला गेला. त्याच्या नाकातून हवा आत जाण्याचा आवाज स्पष्ट ऐकू आला. राजाच्या हातात अजूनही ते नक्षीदार सुवर्णपात्र होते, ज्यात ते निळसर रंगाचे, शापित 'अमरत्वाचे अमृत' होते. राजाने गोंधळलेल्या नजरेने आजूबाजूला पाहिले. त्याचे ओठ कोरडे पडले होते. त्याने डोळे मिचकावले आणि समोर उभ्या असलेल्या विक्रमकडे पाहिले. विक्रमचे फाटलेले कपडे, त्याच्या हातातील जुनी तलवार आणि त्याच्या

डोळ्यांतील एक विलक्षण तेज पाहून राजा आश्चर्यचकित झाला.
त्याच वेळी राजवाड्याच्या बाहेरून, रस्त्यांवरून अनेक आवाज येऊ लागले. घोडे अचानक खिंकाळू लागले, थांबलेले पाण्याचे कारंजे पुन्हा उसळून वाहू लागले. फळे विकणाऱ्याचा जो शब्द हजारो वर्षांपूर्वी हवेत अर्धाच राहिला होता, तो आता पूर्ण झाला. रस्त्यावरील लोक एकमेकांशी पुन्हा बोलू लागले होते. त्यांना अजिबात कल्पना नव्हती की त्यांच्या आयुष्यातील हजारो वर्षे एका डोळ्याच्या पात्यात गायब झाली आहेत. त्यांच्यासाठी हा फक्त पुढचा क्षण होता. काळाची गती पूर्ववत झाली होती!
दरबारात राजा विक्रमादित्याने आपला गंभीर आणि खड्या आवाज काढला, "तू कोण आहेस, तरुणा? माझ्या दरबारातील रक्षकांनी तुला आत कसे सोडून दिले? आणि राजपुरोहित कुठे आहेत?"
राजाच्या प्रश्नाला उत्तर देण्यापूर्वीच, हवेत तरंगत असणारा राजपुरोहिताचा आत्मा आता एका खऱ्याखुऱ्या, सजीव माणसात रूपांतरित झाला. राजपुरोहिताने जमिनीवर पाऊल ठेवले. त्यांनी एक दीर्घ श्वास घेतला आणि राजाच्या समोर हात जोडून उभे राहिले.
"महाराज," राजपुरोहिताचा आवाज आता स्पष्ट आणि जिवंत होता. "हा तरुण कोणी सामान्य भिकारी किंवा चोर नाही. हा आपल्याच वंशाचा, आपल्याच रक्ताचा एक धाडसी वंशज आहे. याचे नाव विक्रम आहे. आणि महाराज, आपण जे सुवर्णपात्र ओठांना लावणार होता, तो क्षण आता हजारो वर्षांपूर्वीचा भूतकाळ झाला आहे. आपण, मी, आणि ही संपूर्ण सुवर्णनगरी गेली कित्येक युगे एका भयंकर शापामुळे काळाच्या प्रवाहात गोठलेली होती. या विक्रमनेच मृत्यूच्या दाढेतून जाऊन काळाचे चक्र पुन्हा फिरवले आहे आणि आपल्याला या जिवंत मरणातून मुक्ती दिली आहे."
हे ऐकून राजा विक्रमादित्य सिंहासनावरून ताडकन उभा राहिला. त्याच्या चेहऱ्यावर अविश्वास, धक्का आणि मग एक विचित्र प्रकारची हाव दिसून आली. हजारो वर्षे? म्हणजे त्याचे साम्राज्य, त्याचे शत्रू, त्याचे जुने जग आता नष्ट झाले होते. पण त्याच्या हातात अद्यापही ते अमृत होते. राजाने त्या निळसर चमकणाऱ्या अमृताकडे पाहिले. त्याच्या डोळ्यांत पुन्हा एकदा तीच जुनी, लालची आणि अमरत्वाची हाव निर्माण झाली. "हजारो वर्षे उलटून गेली? उत्तम! म्हणजे माझे पूर्वीचे सर्व शत्रू आता मातीत मिसळले असतील. पण मी मात्र जिवंत आहे! आणि आता जर मी हे अमृत प्राशन केले, तर या नव्या जगात मी एक अमर आणि अजिंक्य देव म्हणून वावरेन. माझ्या या सुवर्णनगरीचे साम्राज्य मी संपूर्ण पृथ्वीवर पसरेन!" राजाने आनंदाने आणि उन्मादाने हसत ते पात्र पुन्हा आपल्या ओठांकडे नेले.
"थांबा महाराज!" विक्रमचा कडक आणि खणखणीत आवाज संपूर्ण दरबारात घुमला. विक्रमने आपली तलवार राजाच्या दिशेने रोखली नाही, पण त्याच्या नजरेत तलवारीसारखीच धार होती. "तुम्ही अजूनही काहीच शिकला नाहीत का? निसर्गाचा नियम मोडण्याचा किती भयंकर परिणाम या नगरीने भोगला आहे, हे तुम्हाला दिसत नाहीये का?"
राजाने रागाने विक्रमकडे पाहिले. "तू मला उपदेश करणार? एका राजाला?"
विक्रम शांतपणे, पण ठाम आवाजात म्हणाला, "होय, कारण मी तो भयावह आणि विखारी मृत्यूचा मार्ग पार करून आलो आहे, जो तुमच्या याच हव्यासाने निर्माण केला होता. तुमच्या या अमृताचे रक्षण करण्यासाठी तुम्ही जो विषारी लाव्हा, ते मायावी आणि भुताटकीचे अरण्य, आणि तो अमानुष बर्फाचा लांडगा निर्माण केला होता, ते मी पाहिले आहे. निसर्गाने कोणालाही अमरत्व दिलेले नाही. अमरत्व हे शरीराचे नसते, महाराज. अमरत्व हे कर्माचे असते. माणसाची ओळख त्याच्या चांगल्या कर्माने पिढ्यानपिढ्या जिवंत राहते. देहाचे अमरत्व हा निसर्गाविरुद्ध केलेला सर्वात मोठा गुन्हा आहे. जन्म आणि मृत्यू हे काळाचे दोन किनारे आहेत, आणि त्यातून वाहणारी नदी म्हणजेच जीवन आहे. तुम्ही ती नदीच थांबवून ठेवली होती. जर तुम्ही हे अमृत आता प्राशन केलेत, तर काळाचे चक्र पुन्हा एकदा तुटेल. ही नगरी पुन्हा एकदा त्याच अंधाऱ्या, मृत शापात ढकलली जाईल, आणि यावेळी कदाचित कायमची!"

विक्रमच्या शब्दांत इतके सत्य आणि वजन होते की राजा विक्रमादित्याचे हात थरथरू लागले. त्याला जाणवले की आपल्या एका चुकीमुळे आपल्या प्रजेने हजारो वर्षे एका निर्जीव पुतळ्यांसारखी अवस्था भोगली होती. अमरत्वाच्या मोहापायी त्याने जगण्याचा खरा आनंद, निसर्गाचे सौंदर्य आणि मानवी भावनांची उब गमावली होती. एक राजा म्हणून त्याचे काम प्रजेचे रक्षण करणे होते, त्यांना एका शापित कोंडवाड्यात डांबून ठेवणे नव्हे.
राजाच्या डोळ्यांतून अश्रू तरळले. त्याच्या चेहऱ्यावरील उन्माद आणि गर्व गळून पडला आणि तिथे एक प्रचंड मोठा पश्चात्ताप दिसून आला. त्याने थरथरत्या हातांनी ते सुवर्णपात्र विक्रमच्या दिशेने पुढे केले. "तू वयाने लहान असलास, तरी ज्ञानात माझ्यापेक्षा खूप मोठा आहेस विक्रम. तू खऱ्या अर्थाने या वंशाचा उद्धारकर्ता आहेस. या शापित अमृताचे काय करायचे, याचा निर्णय आता मी तुझ्यावर सोपवतो."
विक्रमने ते पात्र अत्यंत आदराने राजाच्या हातातून घेतले. दरबाराच्या मध्यभागी एक मोठे, पवित्र अग्निकुंड होते, ज्यातील अग्नी हजारो वर्षांनंतर आता पुन्हा प्रज्वलित झाला होता. विक्रम त्या अग्निकुंडाजवळ गेला. त्याने एकदा त्या निळसर चमकणाऱ्या, मोहात पाडणाऱ्या अमृताकडे पाहिले आणि दुसऱ्याच क्षणी कसलाही विचार न करता ते संपूर्ण पात्र त्या धगधगत्या अग्नीत ओतून दिले!
अग्नीत अमृत पडताच एक प्रचंड मोठा, निळा आणि पांढरा भडका उडाला. आकाशाला भिडेल असा एक प्रकाशाचा स्तंभ त्या दरबारातून बाहेर पडला. त्या ज्वाळांमधून काही विचित्र आणि भयानक आवाज आले, जणू काही निसर्गाविरुद्ध बंड करणारी ती मायावी शक्ती जळून खाक होत होती. काही क्षणांतच ते अग्नी शांत झाले आणि तो निळा रंग कायमचा नाहीसा झाला.
अमृत नष्ट होताच सुवर्णनगरीत एक दुसरा मोठा चमत्कार घडू लागला. राजवाड्याच्या आणि संपूर्ण नगरीच्या भिंती ज्या सोन्याने आणि हिरे-माणकांनी मढवलेल्या होत्या, त्यांचा तो भडक आणि अनैसर्गिक सोनेरी रंग हळूहळू ओसरू लागला. सोन्याच्या विटांचे रूपांतर एका अत्यंत मजबूत, काळ्या आणि सुंदर पाषाणात होऊ लागले. हिरे आणि स्फटिक मावळून तिथे उत्तम दर्जाचे लाकडी आणि दगडी नक्षीकाम प्रकट झाले. सुवर्णगिरी आता सोन्याची नगरी राहिली नव्हती, तर ती एका अत्यंत प्राचीन, शांत आणि सुंदर ऐतिहासिक नगरीत बदलली होती. तिथला सोन्याचा तो अनैसर्गिक हव्यास कायमचा धुवून निघाला होता. निसर्गाने या भूमीला पुन्हा एकदा आपलेसे केले होते.
लोकांना या बदलाचे आश्चर्य वाटले, पण त्यांना मोकळा श्वास घेता येत होता. त्यांच्या मनातील एक अज्ञात भीती कायमची निघून गेली होती.
राजा विक्रमादित्याने विक्रमला मिठी मारली. "तू आम्हा सर्वांना मुक्ती दिलीस. आता ही नगरी सोन्याची नाही, पण ती आता खऱ्या अर्थाने जिवंत आहे. तू इथेच आमच्यासोबत राहावेस अशी माझी इच्छा आहे."
पण विक्रमने नम्रपणे नकार दिला. "महाराज, माझा मार्ग आणि माझे जग वेगळे आहे. मला माझ्या घरी, माझ्या माणसांमध्ये परतायचे आहे. माझा जन्म ज्या गावात झाला, तिथेच माझे जीवन खऱ्या अर्थाने पूर्ण होईल. इथले काम आता संपले आहे."
राजाने विक्रमला निरोप देण्याची तयारी केली. राजपुरोहितांनी विक्रमला आशीर्वाद दिला. विक्रमने परतीचा मार्ग धरला.
परतीचा प्रवास अत्यंत वेगळा आणि आश्चर्यकारक होता. जेव्हा विक्रम सुवर्णगिरीतून बाहेर पडला, तेव्हा तिथे गोठवणारे ते बर्फाचे वादळ नव्हते, तर तिथे सुंदर, हिरवेगार आणि फुलांनी बहरलेले डोंगर होते. तो विषारी लाव्हेचा प्रदेश आणि पाताळगुहा आता एका स्वच्छ आणि गोड पाण्याच्या सरोवरात बदलली होती. आणि ते मायावी, भुताटकीचे विषारी अरण्य आता एका निसर्गरम्य, फळा-फुलांनी भरलेल्या आणि पक्ष्यांच्या किलबिलाटाने गजबजलेल्या राईत रूपांतरित झाले होते. शाप नष्ट झाल्यामुळे निसर्गाने आपल्या सर्व जखमा भरून काढल्या होत्या.
हा संपूर्ण प्रवास करत, निसर्गाचे हे सुंदर रूप डोळ्यांत साठवत विक्रम काही दिवसांनी आपल्या

'ताम्हणगड' गावाच्या वेशीवर पोहोचला. गाव तसेच होते. शांत आणि साधे. विक्रम जेव्हा गावात शिरला, तेव्हा धोंडिबा तात्या पारावर बसून नेहमीप्रमाणे काही जुनी पाने वाचत होते. विक्रमला पाहताच तात्यांच्या डोळ्यांत पाणी आले. ते धावतच पुढे आले आणि त्यांनी विक्रमला मिठी मारली.

"पोरा! तू परत आलास! मला तर वाटले होते की तो शापित रस्ता..." तात्यांचे शब्द घशात अडकले.

"तो रस्ता आता शापित राहिला नाही तात्या," विक्रम हसत म्हणाला. "सुवर्णगिरीचे गूढ आता कायमचे उलगडले आहे."

विक्रमने आपल्या पिशवीतून ती तीन रत्ने — सूर्यकांतमणी, अग्निरत्न आणि वरुणमणी — काढून तात्यांच्या हातात ठेवली. ती रत्ने आता जादुई राहिली नव्हती. ती आता फक्त तीन अत्यंत दुर्मिळ, सुंदर आणि मौल्यवान खडे बनली होती, ज्यांची मायावी शक्ती संपली होती. विक्रमने सुवर्णगिरीतून कोणतेही सोने किंवा संपत्ती आणली नव्हती. पण तो स्वतःसोबत एक असा अनुभव, एक असा धडा आणि एक अशी कहाणी घेऊन आला होता, जी कोणत्याही सोन्यापेक्षा हजार पटींनी मौल्यवान होती.

त्या रात्री संपूर्ण गाव पारावर जमले होते आणि विक्रम त्यांना ती भयकंपित करणारी, डोळे विस्फारून टाकणारी आणि निसर्गाचा आदर शिकवणारी कहाणी सांगत होता. सुवर्णगिरीचा इतिहास आता शापित राहिला नव्हता, तर तो शौर्य, त्याग आणि खऱ्या मानवी मूल्यांचा एक अमर धडा बनला होता. विक्रमने एका हरवलेल्या जगाला पुन्हा प्रकाशात आणले होते, आणि या प्रक्रियेत त्याने स्वतःलाही खऱ्या अर्थाने शोधले होते.

(समाप्त)

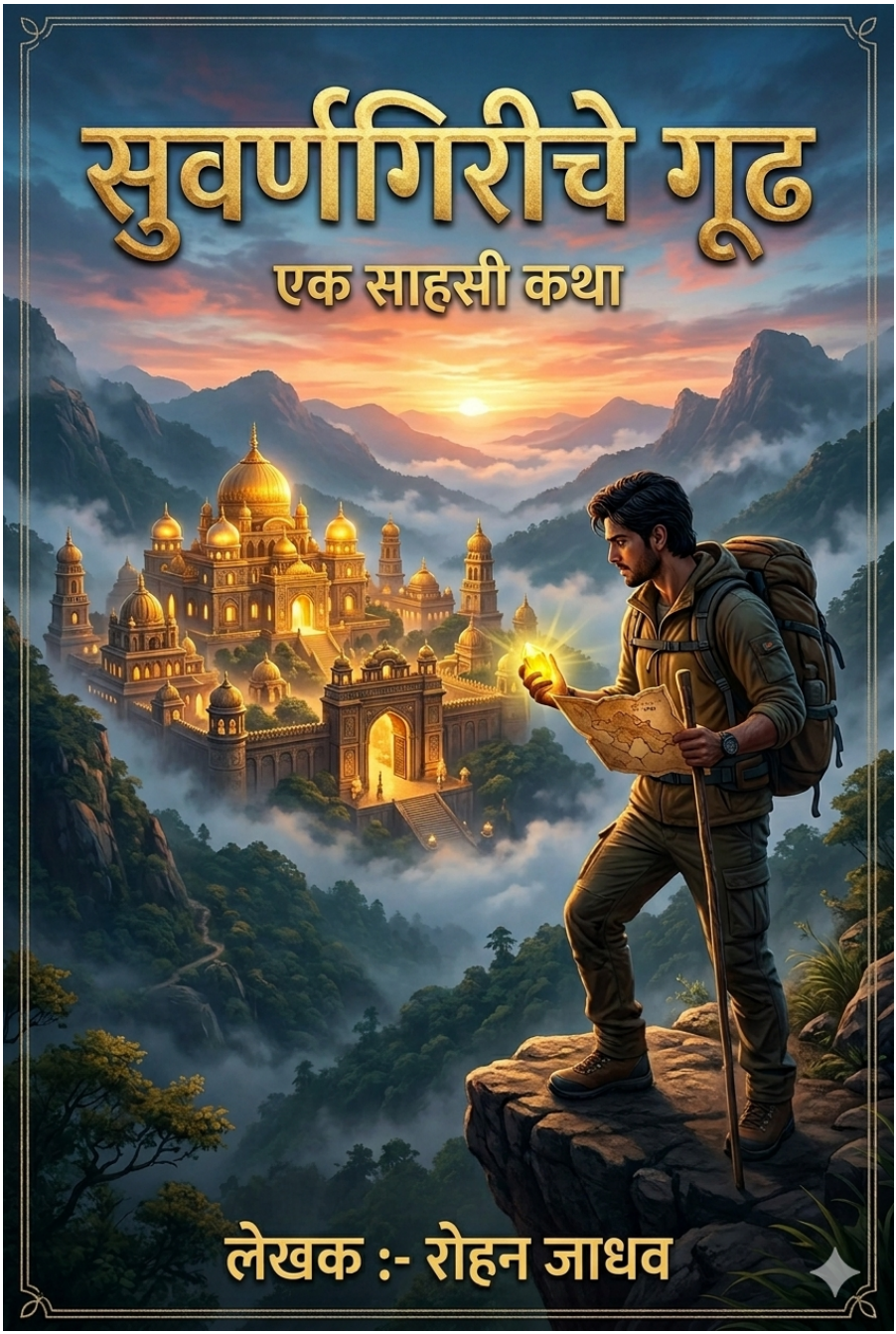
सुवर्णगिरीचे गूढ
एक साहसी कथा
लेखक :- रोहन जाधव